

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
MANUELA CAMPOSA SÁNCHEZ-BORDONE
od 26. ožujka 2020.¹

Predmet C-80/19

E. E.

uz sudjelovanje:

**Kauno miesto 4-ojo notaro biuro notarė Virginija Jarienė,
K.-D. E.**

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Vrhovni sud Litve))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Pravosudna suradnja u građanskim stvarima – Uredba (EU) br. 650/2012 – Područje primjene – Pojam nasljeđivanja koje ima prekogranične implikacije – Pojam uobičajenog boravišta – Primjena pravila o međunarodnoj sudskoj nadležnosti na javne bilježnike – Pojam javne isprave – Izbor prava koje slijedi iz raspolaganja imovinom zbog smrti – Prijelazne odredbe – Prijenos međunarodne sudske nadležnosti koji izvršavaju stranke na koje se to odnosi”

1. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Vrhovni sud Litve) upućuje niz prethodnih pitanja o tumačenju Uredbe (EU) br. 650/2012². Smatra ih neophodnima za rješavanje žalbe koja je podnesena protiv jednog litavskog javnog bilježnika koji je odbio odobriti zahtjev za pokretanje postupka nasljeđivanja i izdati nacionalnu potvrdu o nasljeđivanju.
2. Spor je nastao u okviru nasljeđivanja zbog smrti litavske državljanke s boravištem u Njemačkoj³, koja je sastavila oporuku u Litvi i čija se ostavina nalazi u toj zemlji. Njezin sin, također litavski državljanin, podnio je javnom bilježniku u Kaunasu (Litva) zahtjev za pokretanje postupka nasljeđivanja i izdavanje potvrde o nasljeđivanju, koji je javni bilježnik odbio, pri čemu je kao razlog naveo uobičajeno boravište umrle u Njemačkoj.
3. U skladu s uputom Suda, ovo će se mišljenje odnositi samo na četvrto, peto i šesto prethodno pitanje. Međutim, u okviru analize morat ću uzgredno uputiti i na sadržaj nekih od preostalih pitanja.

1 Izvorni jezik: španjolski

2 Uredba Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju (SL 2012., L 201, str. 107.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 10., str. 296. i ispravak SL 2019., L 243, str. 9.; u daljnjem tekstu: Uredba)

3 To činjenično pitanje predmet je rasprave u sporu.

I. Pravni okvir

A. Pravo Unije. Uredba br. 650/2012

4. Sljedeće su uvodne izjave relevantne:

„(7) Pravilno funkcioniranje unutarnjeg tržišta treba olakšati uklanjanjem prepreka slobodnom kretanju osoba koje se trenutačno susreću s poteškoćama u ostvarivanju svojih prava u kontekstu nasljeđivanja koje ima prekogranične implikacije. U europskom pravnom prostoru građani moraju imati mogućnost organizirati svoje nasljeđivanje unaprijed. Prava nasljednika i legatara, drugih osoba bliskih umrlom i vjerovnika nasljedstva moraju biti učinkovito zajamčena.

[...]

(20) Ova bi Uredba trebala poštovati različite sustave uređenja pitanja nasljeđivanja koji se primjenjuju u državama članicama. Za potrebe ove Uredbe pojmu ‚sud‘ bi stoga trebalo dati široko značenje kako bi obuhvatio ne samo sudove u pravom smislu riječi, koji vrše sudske funkcije, nego također i javne bilježnike ili registarske urede u nekim državama koji u određenim pitanjima nasljeđivanja vrše sudske funkcije poput sudova te javne bilježnike i pravne stručnjake koji u nekim državama vrše sudske funkcije kod nasljeđivanja na temelju prenesenih ovlasti od suda. Sve sudove kako su definirani ovom Uredbom trebala bi obvezivati pravila o nadležnosti određena ovom Uredbom. Nasuprot tome, pojam ‚sud‘ ne bi trebao obuhvaćati nesudska tijela država članica koja su po nacionalnom pravu ovlaštena za pitanja nasljeđivanja, poput javnih bilježnika u većini država u kojima oni obično ne vrše sudske funkcije.

(21) Ova bi Uredba trebala svim javnim bilježnicima koji imaju ovlasti u nasljednim stvarima u državama članicama omogućiti izvršavanje tih ovlasti. Jesu li ili nisu javni bilježnici u dotičnoj državi članici vezani pravilima o nadležnosti određenim u ovoj Uredbi trebalo bi ovisiti o tome jesu li ili nisu obuhvaćeni pojmom ‚sud‘ za potrebe ove Uredbe.

[...]

(23) S obzirom na povećanu mobilnost građana te kako bi se osiguralo pravilno djelovanje pravosuđa u Uniji te osiguralo da postoji stvarna poveznica između nasljeđivanja i države članice u kojoj postoji nadležnost, ova bi Uredba trebala predvidjeti da bi opća poveznica za potrebe utvrđivanja i nadležnosti i mjerodavnog prava trebala biti uobičajeno boravište umrlog u vrijeme smrti. Radi utvrđivanja uobičajenog boravišta, tijelo koje se bavi nasljeđivanjem trebalo bi izvršiti ukupnu procjenu životnih okolnosti umrlog tijekom posljednjih godina njegovog života i u trenutku smrti, uzimajući u obzir sve relevantne činjenične elemente, posebno trajanje i stalnost prisutnosti umrlog u dotičnoj državi te uvjete i razloge za tu prisutnost. Tako utvrđeno uobičajeno boravište trebalo bi imati blisku i stabilnu vezu s dotičnom državom, uzimajući u obzir konkretne ciljeve ove Uredbe.

(24) U određenim slučajevima, utvrđivanje uobičajenog boravišta umrlog moglo bi se pokazati složenim. Takav se slučaj može pojaviti posebno kada je umrli zbog profesionalnih ili ekonomskih razloga otišao živjeti u inozemstvo kako bi tamo radio, ponekad dugo vremena, ali je zadržao blisku i stabilnu vezu sa svojom državom podrijetla. U takvom slučaju, moglo bi se i dalje smatrati, ovisno o okolnostima slučaja, da je umrli imao svoje uobičajeno boravište u svojoj državi podrijetla u kojoj je bilo središte interesa njegove obitelji i njegov društveni život. Drugi složeni slučajevi mogu se pojaviti ako je umrli živio u nekoliko država naizmjenice ili ako je putovao iz jedne države u drugu a da se nije stalno nastanio u bilo kojoj od njih. Ako je umrli bio

državljanin jedne od tih država ili ako je imao svu svoju glavnu imovinu u jednoj od tih država, državljanstvo ili mjesto te imovine mogli bi biti poseban čimbenik u ukupnoj procjeni svih činjeničnih okolnosti.

- (25) U pogledu utvrđivanja prava mjerodavnog za nasljeđivanje, tijelo koje se bavi nasljeđivanjem može u iznimnim slučajevima – ako se, na primjer, umrli preselio u državu svojeg uobičajenog boravišta relativno nedavno prije svoje smrti i sve okolnosti slučaja ukazuju na to da je očigledno bio više povezan s drugom državom – doći do zaključka da pravo mjerodavno za nasljeđivanje ne bi trebalo biti pravo države uobičajenog boravišta umrlog, nego radije pravo države s kojom je umrli očigledno bio više povezan. Međutim, toj očigledno najbližoj vezi ne bi se trebalo pribjegavati kao supsidijarnoj poveznici svaki put kada se utvrđivanje uobičajenog boravišta umrlog u vrijeme smrti pokaže složenim.

[...]

- (27) Pravila ove Uredbe zamišljena su tako da se osigura da tijelo koje se bavi nasljeđivanjem u većini situacija primjenjuje svoje pravo. Stoga ova Uredba predviđa nekoliko mehanizama koji bi se primijenili ako je umrli za pravo koje će uređivati njegovo nasljeđivanje odabrao pravo države članice čiji je bio državljanin.

- (28) Jedan takav mehanizam trebao bi biti da se dopusti strankama na koje se to odnosi sklapanje sporazuma o izboru suda u državi članici čije je pravo odabrano [...].

[...]

- (37) Kako bi se građanima omogućilo uživanje, sa svom pravnom sigurnošću, koristi unutarnjeg tržišta, ova bi im Uredba trebala omogućiti saznanje unaprijed o tome koje će se pravo primijeniti na njihovo nasljeđivanje. Trebala bi se uvesti usklađena kolizijska pravila radi izbjegavanja proturječnih ishoda. Osnovno pravilo bi trebalo osigurati da nasljeđivanje uređuje predvidivo pravo koje je blisko povezano. Radi pravne sigurnosti i izbjegavanja fragmentacije nasljeđivanja, to bi pravo trebalo urediti nasljeđivanje u cijelosti, to jest, svu imovinu koja čini ostavinu, bez obzira na vrstu imovine i na to je li imovina smještena u drugoj državni članici ili u trećoj državi.

[...]

- (39) Izbor prava trebao bi se izvršiti izričito u izjavi u obliku raspolaganja imovinom zbog smrti ili treba slijediti iz odredaba takvog raspolaganja. Za izbor prava bi se moglo smatrati da slijedi iz raspolaganja imovinom zbog smrti ako je, na primjer, umrli u svojem raspolaganju uputio na određene odredbe prava države čiji je on državljanin ili ako je na drugi način spomenuo to pravo.”

5. U skladu s člankom 3. stavkom 1.:

„(g) ‚odluka‘ znači svaka odluka o nasljednoj stvari koju je donio sud države članice, kako god se odluka zvala, uključujući odluku o utvrđivanju troškova ili izdataka službenika suda;

[...]

- (i) ‚javna isprava‘ znači isprava o nasljednoj stvari koja je službeno sastavljena ili registrirana kao javna isprava u državi članici i čija se vjerodostojnost:

i. odnosi na potpis i sadržaj javne isprave te,

ii. utvrdila od strane državnog tijela ili drugog tijela koje je u tu svrhu ovlastila država članica podrijetla.”

6. U članku 3. stavku 2. navodi se:

„Za potrebe ove Uredbe, pojam ‚sud‘ znači sva pravosudna tijela i sva ostala tijela i pravni stručnjaci s nadležnošću u nasljednim stvarima koji izvršavaju pravosudne funkcije ili postupaju u skladu s prenesenim ovlastima od strane pravosudnog tijela ili postupaju pod nadzorom pravosudnog tijela, uz uvjet da takva druga tijela i pravni stručnjaci jamče nepristranost i pravo svih stranaka na saslušanje i pod uvjetom da njihove odluke po pravu države članice u kojoj djeluju:

(a) mogu biti predmet žalbe ili revizije od strane pravosudnog tijela, i

(b) imaju sličnu valjanost i učinak kao i odluka pravosudnog tijela o istoj stvari.

[...]”

7. U skladu s člankom 4.:

„Sudovi države članice u kojoj je umrli imao svoje uobičajeno boravište u trenutku smrti imaju nadležnost odlučivati o nasljeđivanju u cijelosti.”

8. Člankom 5. predviđa se:

„1. Ako je pravo koje je umrli izabrao za uređenje svojeg nasljeđivanja u skladu s člankom 22. pravo države članice, stranke na koje se to odnosi mogu se sporazumjeti da sud ili sudovi te države članice imaju isključivu nadležnost odlučivati o svim pitanjima vezanim za nasljeđivanje.

2. Takav sporazum o izboru suda mora biti u pisanom obliku i datiraju ga i potpisuju stranke na koje se to odnosi. [...]”

9. U skladu s člankom 7.:

„Sudovi države članice čije je pravo izabrao umrli u skladu s člankom 22. imaju nadležnost odlučivati o nasljeđivanju:

[...]

(c) ako su stranke u postupku izričito prihvatile nadležnost suda pred kojim je pokrenut postupak.”

10. U skladu s člankom 9. stavkom 1.:

„Ako se tijekom postupka pred sudom države članice koja izvršava nadležnost prema članku 7. utvrdi da nisu sve stranke u tom postupku bile stranke sporazuma o izboru suda, sud nastavlja izvršavati nadležnost ako se stranke u postupku koje nisu bile stranke sporazuma upuste u postupak bez osporavanja nadležnosti suda.”

11. Člankom 22. propisuje se:

„1. Osoba može za pravo koje će urediti u cijelost njezino nasljeđivanje izabrati pravo države čiji je državljanin u trenutku izbora ili u trenutku smrti.

[...]

2. Izbor prava se vrši izričito u izjavi u obliku raspolaganja imovinom zbog smrti ili slijedi iz odredaba takvog raspolaganja.

[...]"

12. U skladu s člankom 59. stavkom 1.:

„Javna isprava sastavljena u državi članici ima jednaku dokaznu snagu u drugoj državi članici kao što ima u državi članici podrijetla, ili najsličniji učinak, pod uvjetom da to nije očigledno protivno javnom poretku (*ordre public*) u dotičnoj državi članici.

[...]"

13. U skladu s člankom 83. stavcima 2. i 4.:

„2. Ako je umrli odabrao pravo mjerodavno za svoje nasljeđivanje prije 17. kolovoza 2015., taj izbor je valjan ako ispunjava uvjete utvrđene u poglavlju III. ili ako je valjan po pravilima međunarodnog privatnog prava koji su bili na snazi u trenutku izbora u državi u kojoj je umrli imao svoje uobičajeno boravište ili u bilo kojoj državi čiji je bio državljanin.

[...]

4. Ako je raspolaganje imovinom zbog smrti izvršeno prije 17. kolovoza 2015. u skladu s pravom koje je umrli mogao izabrati u skladu s ovom Uredbom, smatra se da je to pravo izabrano kao pravo mjerodavno za nasljeđivanje.”

B. Nacionalno pravo

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Građanski zakonik Republike Litve)

14. U članku 5. stavku 4. navodi se:

„1. Smatra se da je mjesto otvaranja nasljedstva posljednje mjesto domicila ostavitelja ili oporučitelja (članak 2. stavak 12. ovog zakonika).

[...]

4. U slučaju spora, mjesto otvaranja nasljedstva može utvrditi sud na zahtjev zainteresiranih stranaka, uzimajući u obzir sve okolnosti.”

15. Članak 5. stavak 66. glasi:

„1. Nasljednici koji nasljeđuju na temelju zakona ili oporuke mogu javnom bilježniku u mjestu otvaranja nasljedstva podnijeti zahtjev za izdavanje potvrde o nasljeđivanju [...].”

2. Lietuvos Respublikos notariato įstatymas (Zakon o instituciji javnog bilježništva Republike Litve)

16. Člankom 1. predviđa se:

„Institucija javnog bilježništva obuhvaća sve javne bilježnike kojima je, u skladu s ovim zakonom, dodijeljeno pravo zakonskog utvrđivanja neosporanih subjektivnih prava, i povezanih pravnih činjenica, fizičkih i pravnih osoba te osiguravanja zaštite pravnih interesa tih osoba i države.”

17. U skladu s člankom 26.:

„Javni bilježnici obavljaju sljedeće javnobilježničke radnje:

[...]

2. izdavanje potvrda o nasljeđivanju;

[...]

Treba priznati da su činjenice navedene u ispravama koje je ovjerio javni bilježnik utvrđene i da ne zahtijevaju nikakav dokaz dok god isprave (njihovi dijelovi) nisu proglašene nevaljanima u skladu s bilo kojim zakonskim postupkom.”

3. *Civilinio proceso kodeksas (Zakonik o građanskom postupku)*

18. Člankom 444. stavkom 2. predviđa se:

„Sud ispituje predmete:

[...]

(8) koji se odnose na prihvaćanje ostavine i utvrđivanje stvarnog mjesta otvaranja nasljedstva.”

19. U skladu s člankom 511. stavkom 1.:

„Obavljanje javnobilježničke radnje ili odbijanje obavljanja javnobilježničke radnje može se osporavati u skladu s postupkom utvrđenim u ovom poglavlju.”

II. Činjenice, spor i prethodna pitanja

20. E. E. litavski je državljanin čija je majka sklopila brak s K.-D. E.-om, njemačkim državljaninom. Majka i sin (koji je rođen u prethodnom braku) preselili su se u Njemačku kada je on bio maloljetan.

21. E. E.-ova majka je 4. srpnja 2013. pred javnim bilježnikom u Garliavi (Litva) sastavila oporuku u kojoj je E. E.-a imenovala jedinim nasljednikom cijele svoje ostavine⁴.

22. E. E. je 17. srpnja 2017. zatražio od Kauno miesto 4-asis notaro biuras (javnobilježnički ured br. 4 u Kaunasu (Litva)) da se pokrene postupak nasljeđivanja i da se izda potvrda o nasljeđivanju⁵.

23. Javni bilježnik odbio je E. E.-ov zahtjev jer je smatrao da se mjesto uobičajenog boravišta umrle u trenutku smrti, u smislu Uredbe, nalazilo u Njemačkoj.

24. E. E. osporio je odbijanje javnog bilježnika pred Kauno apylinkės teismasom (Općinski sud u Kaunasu, Litva). Taj je sud 29. siječnja 2018. utvrdio da, iako je E. E.-ova majka navela da se preselila u Njemačku, ona nije prekinula svoje veze s Litvom. Stoga je na temelju načela razumnosti i dobre vjere prihvatio tužbu i poništio odluku javnog bilježnika te mu naložio da sastavi javnobilježnički akt.

4 Navela je da mu ostavlja sve svoje nekretnine, neovisno o tome nalaze li se u Litvi ili ne, kao i novac položen u jednoj litavskoj banci. Izjavila je i da živi u Njemačkoj.

5 Na temelju informacija iz spisa valja zaključiti da je umrla preminula nakon 17. kolovoza 2015.

25. Javni bilježnik podnio je žalbu protiv odluke tog suda pred Kauno apygardos teismasom (Okružni sud u Kaunasu, Litva), koji je tu odluku ukinuo presudom od 26. travnja 2018. Žalbeni sud odlučio je da, kada se osporava uobičajeno boravište umrle osobe, samo sud može utvrditi da je uobičajeno boravište umrle bilo u državi podrijetla te da u ovom predmetu nije bilo informacije da je žalitelj podnio taj zahtjev sudu. Odlučio je i da se prvostupanjski sud, time što je poništio osporavanu javnobilježničku odluku, neopravdano oslonio na opća načela.

26. E. E. podnio je žalbu u kasacijskom postupku Lietuvos Aukščiausiasis Teismasu (Vrhovni sud, Litva), koji Sudu upućuje sljedeća prethodna pitanja:

- „1. Treba li situaciju kao što je ona u ovom slučaju, u kojoj litavska državljanka čije je uobičajeno boravište na dan njezine smrti možda bilo u drugoj državi članici, ali koja u svakom slučaju nikad nije prekinula veze s domovinom i koja je, *inter alia*, prije svoje smrti sastavila oporuku u Litvi te je svu svoju imovinu ostavila nasljedniku, litavskom državljaninu, te je u trenutku otvaranja nasljedstva utvrđeno da cijela ostavina uključuje nepokretnu imovinu koja se nalazi samo u Litvi, pri čemu je državljanin te druge države članice koji je nadživio svoju bračnu družicu jasno izrazio svoju namjeru da se odriče svih zahtjeva prema ostavini umrle, i nije sudjelovao u sudskom postupku pokrenutom u Litvi te je prihvatio nadležnost litavskih sudova i primjenu litavskog prava, smatrati nasljeđivanjem s prekograničnim implikacijama u smislu Uredbe br. 650/2012 te na tu situaciju valja primijeniti tu uredbu?
2. Treba li litavskog javnog bilježnika koji otvori slučaj nasljeđivanja, izda potvrdu o nasljeđivanju i provede druge potrebne radnje kako bi nasljednik ostvario svoja prava smatrati ‚sudom‘ u smislu članka 3. stavka 2. Uredbe br. 650/2012, uzimajući u obzir činjenicu da, u svojim djelatnostima, javni bilježnici poštuju načela nepristranosti i neovisnosti, da njihove odluke obvezuju njih same ili pravosudna tijela te da njihove radnje mogu biti predmet sudskih postupaka?
3. Ako je odgovor na drugo pitanje potvrđan, treba li potvrde o nasljeđivanju koje izdaju litavski javni bilježnici smatrati odlukama u smislu članka 3. stavka 1. točke (g) Uredbe br. 650/2012 i treba li stoga za njihovo izdavanje utvrditi nadležnost?
4. Ako je odgovor na drugo pitanje niječan, treba li odredbe članaka 4. i 59. Uredbe br. 650/2012 (zajedno ili zasebno, ali bez ograničavanja na te članke) tumačiti na način da su litavski javni bilježnici ovlašteni izdavati potvrde o nasljeđivanju pri čemu se ne moraju pridržavati općih pravila o nadležnosti te da se takve potvrde smatraju javnim ispravama koje imaju pravne posljedice u drugim državama članicama?
5. Treba li članak 4. Uredbe br. 650/2012 (ili njezine druge odredbe) tumačiti na način da se uobičajeno boravište umrlog može utvrditi samo u jednoj državi članici?
6. Treba li odredbe članaka 4., 5., 7. i 22. Uredbe br. 650/2012 (zajedno ili zasebno, ali bez ograničavanja na te članke) tumačiti i primijeniti na način da, u ovom slučaju, u skladu s činjenicama kako su iznesene u prvom pitanju, valja zaključiti da su se dotične stranke složile da trebaju biti nadležni sudovi u Litvi i da treba primijeniti litavsko pravo?”

III. Postupak pred Sudom

27. Tajništvo Suda zaprimilo je zahtjev za prethodnu odluku 4. veljače 2019. Vlade Austrije, Mađarske, Litve, Kraljevine Španjolske i Češke Republike te Komisija podnijele su očitovanja.

28. Rasprava na kojoj su prisustvovali predstavnici vlada Litve i Kraljevine Španjolske te Europske Komisije održana je 16. siječnja 2020.

IV. Analiza

29. Kao prvo, razmotrit ću (peto) pitanje koje se odnosi na mogućnost da se uobičajeno boravište umrle osobe nalazi u više država članica. Kako bih na njega odgovorio, neminovno moram ispitati primjenjivost Uredbe na spor.

30. Kao drugo, uputit ću na (četvrto) pitanje o potvrdi o nasljeđivanju, što će pak podrazumijevati upućivanje na kvalifikaciju javnog bilježnika koji je izdaje kao pravosudno tijelo.

31. Naposlijetku, ograničit ću se na zadnje (šesto) pitanje o nadležnosti litavskih sudova i primjeni prava te države na sporno nasljeđivanje zbog smrti.

A. Peto prethodno pitanje

1. Primjenjivost Uredbe

a) Nasljeđivanja „koja imaju prekogranične implikacije”

32. Uredbom se nastoji ukloniti „preprek[e] slobodnom kretanju osoba koje se trenutačno susreću s poteškoćama u ostvarivanju svojih prava u kontekstu nasljeđivanja koje ima prekogranične implikacije”⁶.

33. U Uredbi ne postoji definicija „nasljeđivanja koje ima prekogranične implikacije” ni popis elemenata na temelju kojih je u različitim državama moguće točno utvrditi te implikacije. Prema mojem mišljenju, cilj Uredbe, koji sam upravo naveo, preporučuje fleksibilnu ocjenu tih pojmova kako bi se njima moglo obuhvatiti svako nasljeđivanje čija organizacija (od strane umrlog) ili uređivanje (nakon njegove smrti) nailaze na prepreke zbog postojanja veza s više država.

34. Prema poglavljima II. i III. Uredbe, uobičajeno boravište umrlog u trenutku smrti⁷ opći je kriterij prema kojem se određuje međunarodna sudska nadležnost te je poveznica s kolizijskim pravilom. Na temelju tog podatka treba ocijeniti je li, zbog toga što se *drugi* element nalazi u državi različitoj od države boravišta umrlog, nasljeđivanje isključivo nacionalno.

35. U pogledu toga što može biti taj „drugi element”, pojedine odredbe Uredbe odražavaju mogućnost da je za nasljeđivanje zbog smrti nadležno više sudova te se u njima navode, bez iscrpljivanja, smjernice za prepoznavanje njegove prekogranične prirode. Situacija u pogledu imovine, nasljednika, legatara ili drugih bliskih srodnika umrlog, kao i njegovo državljanstvo, drugi su tipični podaci koji se mogu uzeti u obzir.

b) Obvezna primjena

36. Primjena Uredbe nije dispozitivna, odnosno ne ovisi o volji nijedne od stranaka⁸. Ona je obvezna za tijela i ne može se odbaciti kada se, s obzirom na njezine odredbe, utvrdi da određeno nasljeđivanje može imati implikacije za više sudova.

6 Uvodna izjava 7. Vidjeti također presudu od 21. lipnja 2018., Oberle (C-20/17, EU:C:2018:485; u daljnjem tekstu: presuda Oberle, t. 32.).

7 Kada se pitanje o primjenjivosti Uredbe pojavi kako bi se odlučilo o mjerodavnom pravu za buduće nasljeđivanje, odgovor će u pravilu polaziti od pretpostavke da će trenutačno uobičajeno boravište biti ono posljednje. Nije potrebno da je država u kojoj se ono nalazi članica Unije i da je obvezana Uredbom: vidjeti članak 10. koji se primjenjuje ako se uobičajeno boravište umrlog nalazilo u državi koja ne podliježe Uredbi, ali postoji imovina ostavine u određenoj državi koja joj podliježe; ili članak 20. o općoj primjeni kolizijskih pravila Uredbe.

8 Suprotno tomu, Uredbom se priznaje određeni utjecaj na volju umrlog i drugih stranaka na koje se to odnosi: vidjeti u nastavku točku 92. i sljedeće u pogledu šestog pitanja suda koji je uputio zahtjev.

37. Suprotno tomu, Uredbom se osobama na koje se to odnosi pružaju sredstva za ublažavanje, u određenoj mjeri, učinaka koji proizlaze iz prekogranične prirode situacije.

38. Konkretno, člankom 22. Uredbe umrlom se omogućuje da za života poduzme inicijativu kako bi ublažio posljedice uobičajenog boravišta koje se nalazi u državi različitoj od države u kojoj se nalaze ostali čimbenici koji su (predvidivo) relevantni za nasljeđivanje. Međutim, to može učiniti isključivo u okviru koji mu pruža Uredba samo ako je državljanin druge države. U tom slučaju može izabrati pravo te države kao mjerodavno pravo.

39. Nasljeđivanje ne prestaje biti međunarodno zbog te mogućnosti, međutim, na temelju nje stranke na koje se to odnosi mogu, nakon smrti ostavitelja, prenijeti međunarodnu sudsku nadležnost na sudove iste države⁹ (članak 5. i sljedeći Uredbe).

2. Pojam „uobičajeno boravište umrlog u vrijeme smrti”

40. Sud koji je uputio zahtjev u biti pita mora li uobičajeno boravište umrlog, u smislu Uredbe, biti samo jedno ili se naprotiv može priznati da ih je imao više¹⁰.

a) Samo jedno uobičajeno boravište

41. Kao što sam to već naveo, u strukturi Uredbe uobičajeno boravište u pravilu je „opća poveznica” za utvrđivanje međunarodne sudske nadležnosti i mjerodavnog prava. To boravište može, prema mojem mišljenju, biti samo jedno, a ne više njih.

42. Argumenti predvidljivosti, pravne sigurnosti, sprečavanja proturječnih ishoda ili pozivanja na mjerodavno pravo za potrebe uređivanja nasljeđivanja u cijelosti kako bi se izbjegla njegova fragmentacija, koji su nabrojani u uvodnoj izjavi 37. Uredbe, određuju da uobičajeno boravište mora biti jedno. Uvodna izjava 27., u skladu s kojom su pravila Uredbe zamišljena tako da se osigura da tijelo koje se bavi nasljeđivanjem u većini situacija primjenjuje svoje pravo, ide u prilog toj ideji.

43. Točno je da se Uredbom predviđa mogućnost da je „umrli živio u nekoliko država naizmjenice ili [...] je putovao iz jedne države u drugu a da se nije stalno nastanio u bilo kojoj od njih”¹¹. Međutim, u tim slučajevima, koji se u njoj kvalificiraju kao *složeni*, za konačnu procjenu svih objektivnih okolnosti radi utvrđivanja „jednog” uobičajenog boravišta nudi se rješenje koje je spoj nekoliko čimbenika.

44. Odredbe Uredbe ne bi više bile korisne da se prizna, radi rješavanja problema koji se njome pokušavaju riješiti, da osoba može istodobno imati uobičajeno boravište u nekoliko država. Ta bi mogućnost lišila smisla znatan dio odredbi same Uredbe koje se, ponavljam, opetovano odnose na „jedno” uobičajeno boravište u jedini, a ne u množini.

b) Utvrđivanje uobičajenog boravišta

45. U Uredbi nema ni definicije kojom bi se odredilo što je to „uobičajeno boravište” u kontekstu prekograničnog nasljeđivanja: u njoj se samo ističe da bi ono trebalo imati „blisku i stabilnu vezu” s nekom državom¹².

⁹ Pod uvjetom da je riječ o državi članici Unije koja je obvezana Uredbom.

¹⁰ U točki 63. odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku sud koji je uputio zahtjev priznaje da se čini da iz Uredbe proizlazi da je moguće samo jedno uobičajeno boravište, ali dodaje da „to stajalište, međutim, nije izneseno *expressis verbis*, [stoga] su u ovom kontekstu potrebna dodatna pojašnjenja i objašnjenja Suda”. Svi su intervenijenti na raspravi potvrdili da je moguće samo jedno uobičajeno boravište. Drugo je pitanje, koje je ključno za rješavanje ovog spora, kako se ono utvrđuje.

¹¹ Uvodna izjava 24.

¹² Uvodna izjava 23.

46. Uobičajeno boravište autonomni je pojam prava Unije koji ne upućuje na sve pojmove koji se upotrebljavaju za označavanje te pojave u nacionalnim pravnim porecima. Da to nije tako, ugrozila bi se ujednačenost primjene Uredbe jer bi se tako otvorio prostor za različita mišljenja tijela zaduženih za njezinu primjenu.

47. Iako se ne može isključiti upotreba definicije „uobičajenog boravišta” kojom se koriste druga pravila prava Unije, takvo mjesto, koje je obilježeno time da ima blisku i stabilnu vezu s nekom državom, treba ocijeniti s obzirom na *konkretne ciljeve [te] [u]redbe*¹³ koji su navedeni u njezinoj uvodnoj izjavi 7.

48. Stoga tijelo s tog gledišta mora utvrditi posljednje uobičajeno boravište umrlog, a time i s obzirom na naznake koje mu se pružaju u samoj Uredbi, pri čemu se na druge naznake može pozvati samo podredno.

49. Iako u Uredbi nije definiran pojam uobičajenog boravišta, ona ipak u uvodnim izjavama 23. i 24. pruža korisne upute za njegovo utvrđivanje. Uvodno, navodi se da utvrđivanje uobičajenog boravišta mora proizlaziti iz ukupne procjene životnih okolnosti ostavitelja tijekom posljednjih godina njegova života i u trenutku smrti.

50. Za potrebe te procjene treba prikupiti sve relevantne dokaze koji su dopušteni zakonom. U tom kontekstu jednostavne izjave osoba na koje se odnosi nasljeđivanje, koje su međusobno usklađene i dane pred tijelom zaduženim za nasljeđivanje koje ne izvršava (kao što ću to kasnije objasniti) pravosudne funkcije, čine mi se nedovoljnim za utvrđivanje uobičajenog boravišta umrlog.

51. Skup činjeničnih elemenata koji se odnose na život umrlog, na koje se odnosi uvodna izjava 23., omogućit će donošenje odluke o tome koja situacija, od situacija predviđenih u toj i sljedećoj uvodnoj izjavi, odgovara situaciji konkretnog umrlog.

52. Prva je situacija ona u kojoj činjenični podaci, koji se posebno odnose na trajanje i stalnost prisutnosti umrlog u određenoj državi (objektivni čimbenici) te na uvjete i razloge za tu prisutnost (subjektivni čimbenici), sami po sebi upućuju na postojanje „bliske i stabilne veze” s navedenom državom¹⁴.

53. *Stabilnost* je zasigurno ono što se traži u toj prvoj fazi analize. Međutim, smatram da nakon što se ona potvrdi, još ne treba izvoditi konačne posljedice na uobičajeno boravište umrlog. Osim toga, za utvrđivanje uobičajenog mjesta upravljanja interesima umrlog, može biti potrebno procijeniti okolnosti koje su opravdavale tu stabilnost¹⁵.

54. Iako je zakonodavac Unije dao prednost kriteriju uobičajenog boravišta, ne može se zanemariti povećana mobilnost pojedinaca. Iz toga proizlazi da vrijeme koje pojedinci provedu u nekoj državi članici nije samo po sebi odlučujući kriterij: pravilno je provesti ispitivanje svakog slučaja zasebno kako bi drugi pokazatelji, povezani s obiteljskom i društvenom integracijom osobe ili njezinom blizinom predmetnom mjestu, potvrdili rezultat na koji upućuje vremenski element.

¹³ Uvodna izjava 23. *in fine*. Moje isticanje

¹⁴ U tom kontekstu smatram da iz porezne ili bračne rezidentnosti umrlog ne treba izvoditi nikakav trenutačan zaključak: te elemente i ostale relevantne pokazatelje treba ispitati u okviru opće ocjene.

¹⁵ Osobito djelatnost, uz naknadu ili bez nje, koju je obavljao umrli, gdje ju je obavljao, njezino trajanje, prirodu ugovora (po potrebi), postojanje ili nepostojanje stalnog smještaja, njegovu obiteljsku i društvenu okolinu, mjesto u kojem se liječio, koja je uprava bila odgovorna za njegove s tim povezane troškove, među ostalim čimbenicima.

55. Druga situacija opisana je u uvodnoj izjavi 24. Uredbe, a odnosi se na slučaj kada nije utvrđena redovita i dugotrajna prisutnost umrlog u određenoj državi¹⁶. Polazeći od toga, dvije su pretpostavke:

- Možda je izbor posla naveo pojedinca da se preseli u inozemstvo, ali nije promijenio „središte interesa njegove obitelji i njegov društveni život”.
- Može se isto tako dogoditi da je ostavitelj proveo život u više država, ali ni sa jednom nije uspostavio stabilnu vezu.

56. U okviru tih pretpostavki, osobni element (državljanstvo umrlog) ili gospodarski element (mjesto u kojem se nalazi njegova glavna imovina) mogu osobito pridonijeti općoj ocjeni svih činjeničnih okolnosti.

57. Smatram da bi Sud, s obzirom na rasuđivanje suda koji je uputio zahtjev, trebao istaknuti da su državljanstvo umrlog ili mjesto njegove imovine odlučujući *podredni* elementi uobičajenog boravišta. Drugim riječima, ispitivanje svih činjeničnih elemenata koji se odnose na stabilnost situacije umrlog i njezino opravdanje vrijede za utvrđivanje toga je li njegova situacija „složena” u skladu sa samom terminologijom iz uvodne izjave 24.

58. To ispitivanje nužno prethodi uzimanju u obzir državljanstva i mjesta na kojem se nalazi glavna imovina umrlog koje je iznimno u sustavu koji se uspostavljen Uredbom kako bi se zajamčila pravna sigurnost¹⁷.

59. Naposljetku, podsjećam da se, što se tiče određivanja mjerodavnog prava, uvodnom izjavom 25. *in fine* Uredbe zabranjuje pribjegavanje, kao supsidijarnoj poveznici, kriteriju „očigledno najbliž[e] vez[e]” umrlog s pravom koje je različito od prava njegova posljednjeg uobičajenog boravišta, čak i ako se utvrđivanje tog boravišta pokaže složenim¹⁸. Prema mojem mišljenju, iz te uvodne izjave jasno proizlazi da nije moguće izbjeći utvrđivanje *jednog* uobičajenog boravišta, neovisno o tome koliko je taj postupak težak.

3. Predmetni spor

a) Posljednje uobičajeno boravište umrle: Njemačka ili Litva?

60. Sud koji je uputio zahtjev tvrdi da su podaci koji se odnose na uobičajeno boravište umrle „neprecizno navedeni u spisu ili su predmet osporavanja”¹⁹. Naime, čini se da ne smatra da su prvostupanski ili žalbeni sud riješili to pitanje.

61. Ako je to tako, nastala situacija obilježena je više nedostatkom informacija nego dvojbama koje proizlaze iz postojanja proturječnih podataka, koji sprečavaju utvrđivanje mjesta posljednjeg uobičajenog boravišta.

¹⁶ U pravilu se ta druga situacija opisuje tako da se upućuje na parove umirovljenika koji imaju dva životna središta, jedno na sjeveru, a drugo na jugu Europe. Vidjeti u tom smislu presudu Cour de cassation (Kasacijski sud, Francuska) od 29. svibnja 2019. (Cass. 1re civ., 29 mai 2019, n.º 18-13.383, JurisData n.º 2019-009044).

¹⁷ Uobičajeno boravište umrlog jest kriterij za prijenos nadležnosti i određivanje mjerodavnog prava, koji se navodi u člancima 4. i 21. Uredbe. Što se tiče međunarodne sudske nadležnosti, mjesto gdje se imovina nalazi samo je podredne prirode (vidjeti članak 10. Uredbe); iznimka je u pogledu mjerodavnog prava (članak 30. i, ovisno o slučaju, članak 34.). Državljanstvo nije važno, osim ako je umrli izabrao pravo (članci 5. i 22. Uredbe).

¹⁸ Ta veza služi, kada je riječ o mjerodavnom pravu, za ispravak rezultata upotrebe uobičajenog boravišta kao poveznice. Vidjeti članak 21. stavak 2. Uredbe.

¹⁹ Točka 41. odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku

62. Ako u žalbi u kasacijskom postupku nije moguće dobiti više elemenata ocjene, spor treba rješavati s elementima koji su dostupni jer se o nasljeđivanju ne može raspravljati ako je to pitanje ostalo otvoreno. Naposljetku, ako nije moguće riješiti dvojbe u tom pogledu, može se razmotriti druga mogućnost opisana u uvodnoj izjavi 24. Uredbe. Državljanstvo umrle i mjesto gdje se nalazi glavna imovina ostavine tada postaju primarni pri ocjeni svih objektivnih okolnosti.

b) Prekogranične implikacije nasljeđivanja

63. Sud koji je uputio zahtjev želi znati dopušta li činjenica da se ostali poznati elementi (na koje utječe nasljeđivanje) nalaze u samo jednoj nadležnosti (latvijskoj) to da se nasljeđivanje kvalificira kao isključivo nacionalno kada nema sigurnosti u pogledu posljednjeg uobičajenog boravišta umrlog. U tom se slučaju Uredba ne bi primjenjivala.

64. Kao što sam već naveo, primjena Uredbe nije dispozitivna. Iz te pretpostavke proizlazi da je pravna relevantnost određenih izjava ili ponašanja, poput ponašanja bračnog druga umrle (koji je izrazio nezainteresiranost za ostavinu i dopustio da se postupak nasljeđivanja provede u Litvi), određena Uredbom, ako je primjenjiva, ili drugim pravnim sustavom, ako nije.

65. Iako je na sudu koji je uputio zahtjev da odluči o tom pitanju, teško je zaobići prekogranične implikacije nasljeđivanja zbog smrti o kojem je riječ, s obzirom na to da se jedan od mogućih nasljednika nalazi u Njemačkoj, drugi i ostavina u Litvi, a posljednje boravište umrle u jednoj od tih država (vjerojatno u Njemačkoj gdje je pri sastavljanju oporuke navela da živi). U tom bi se smislu Uredba primjenjivala na to nasljeđivanje.

66. Odgovor koji uvjetuje primjenu Uredbe na odluke svih stranaka o aspektima nasljeđivanja, koji se odnose na svaku od njih, stvorio bi iznimno nesigurnu situaciju. To ne vrijedi ako se, nakon što se Uredbu odluči primijeniti, te odluke ocijene u skladu s njezinim odredbama.

B. Četvrto prethodno pitanje

67. Četvrto prethodno pitanje polazi od pretpostavke da se litavski javni bilježnici ne smatraju „sudovima” u smislu Uredbe. Na temelju te pretpostavke, sud koji je uputio zahtjev želi znati jesu li ti javni bilježnici ovlaštteni izdavati potvrde o nasljeđivanju, „pri čemu se ne trebaju pridržavati općih pravila o nadležnosti”.

68. Drugi dio tog pitanja odnosi se na kvalifikaciju potvrda o nasljeđivanju kao „javnih isprava”, u smislu Uredbe.

1. Primjena pravila o nadležnosti iz Uredbe na litavskog javnog bilježnika

a) Uvodno: javni bilježnik u članku 3. stavku 2. Uredbe

69. U Uredbi se „sud” definira u članku 3. stavku 2. Tim su pojmom obuhvaćena pravosudna i druga tijela s nadležnošću u nasljednim stvarima.

70. Europski zakonodavac, svjestan različitih modela podjele nadležnosti za bavljenje nasljeđivanjem u državama članicama, unio je taj podatak u Uredbu²⁰. Tako je istaknuo cilj neutralnosti sustava u skladu s drugim prethodnim instrumentima kojima se izravno ili tumačenjem prihvaća pojam „sud” koji je kombinacija institucionalnog ili organskog aspekta i funkcionalnog pristupa.

71. Sud je imao priliku istaknuti, u kontekstu sličnom predmetnom slučaju, da „izvršavanje pravosudnih funkcija podrazumijeva ovlast za odlučivanje na temelju vlastite nadležnosti o mogućim spornim pitanjima među predmetnim strankama”²¹.

72. U presudi WB Sud se, kao prvo, oslonio na svoje tumačenje pojma „odluka” koje je iznio u okviru Briselske konvencije iz 1968. u pogledu sudske nagodbe i na njegove kvalifikacije za potrebe poglavlja te konvencije o priznavanju i izvršenju odluka. Kao drugo, preuzeo je svoju raniju sudsku praksu u pogledu članka 267. UFEU-a.

73. S obzirom na te podatke, u presudi WB nije priznao svojstvo „suda” javnom bilježniku koji samo može obavljati djelatnosti u vezi s izdavanjem potvrde o nasljeđivanju na zahtjev zainteresiranih strana, ne zahvaćajući usto ovlasti suda u slučaju nepostojanja sporazuma među strankama²².

b) Primjenjuju li se pravila o sudskoj nadležnosti predviđena Uredbom?

74. Kvalifikacija tijela koje nije pravosudno tijelo (ili pravnog stručnjaka) kao „suda”, u smislu Uredbe, ima dvije posljedice: jednu, u kontekstu međunarodne sudske nadležnosti, i drugu, u kontekstu sustava kretanja proizvoda njegove djelatnosti.

75. Kada tijelo koje nije pravosudno tijelo (ili pravni stručnjak) djeluje kao „sud”, tada i samo tada se na njega primjenjuju pravila Uredbe koja se odnose na međunarodnu sudsku nadležnost²³. Tako se osigurava da će se njihovim intervencijama postići cilj blizine između tijela i nasljeđivanja koja je nužna za dobro sudovanje te cilj izbjegavanja fragmentacije nasljeđivanja u materijalnom smislu²⁴.

76. Osim u tom slučaju, na javnog bilježnika ne primjenjuju se pravila Uredbe koja se odnose na međunarodnu sudsku nadležnost. Stoga nije na njemu ni da utvrdi jesu li sudovi u čijoj nadležnosti obavlja svoju djelatnost općenito nadležni za, u drugom koraku, odlučivanje o njegovoj nadležnosti kao javnog bilježnika u skladu s teritorijalnom podjelom koja se određuje prema pravu suda.

77. Čini se da sud koji je uputio zahtjev²⁵ razumije Uredbu na način da javni bilježnik ne smije izdati nacionalnu potvrdu o nasljeđivanju ako sudovi pravnog sustava u kojem obavlja djelatnost nemaju međunarodnu nadležnost, u skladu s Uredbom. S tom se primjedbom slažu austrijska i mađarska vlada, a njezin se sadržaj razmatrao na raspravi.

20 Iako je u uvodnoj izjavi 20. Uredbe izražena navedena volja, točno je da iz njezina sadržaja proizlazi uvjerenje da je funkcionalno izjednačavanje javnih bilježnika (i ostalih stručnjaka) i sudaca suvišno.

21 Presuda od 23. svibnja 2019., WB (C-658/17, EU:C:2019:444; u daljnjem tekstu: presuda WB, t. 55.)

22 Presuda WB, t. 59. i t. 1. izreke

23 Uvodna izjava 22. Uredbe. Suprotno tomu, u skladu s presudom Oberle, na pravosudno tijelo u užem smislu (odnosno u skladu s organskim kriterijem, za razliku od funkcionalnog) primjenjuju se pravila o sudskoj nadležnosti za sve postupke koji su mu povjereni u nasljednim stvarima, čak i ako njegova intervencija ne podrazumijeva odluku kojom se rješava spor: kao, na primjer, kada izdaje nacionalnu potvrdu o nasljeđivanju.

24 Argument jedinstvenosti u postupanju (u širem smislu, uključujući, također, primanje i službeno sastavljanje izjave volje, kao i izdavanje potvrda) u području prekograničnog nasljeđivanja nije apsolutan. Kad bi se samo on uzeo u obzir, svaka radnja povezana s nasljeđivanjem koja je obuhvaćena Uredbom morala bi se provesti u samo jednoj državi članici: konkretno, u onoj čija su pravosudna tijela nadležna za provođenje postupka u skladu s Uredbom. Međutim, to nije mogućnost koju je odabrao europski zakonodavac.

25 Točka 54. odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku

78. Točno je da bi takvo tumačenje osiguralo jedinstveno postupanje s nasljeđivanjem koje je povezano s više pravnih poredaka. Osim toga, na temelju članka 64. Uredbe, to je relevantno pravilo kada se zahtijeva izdavanje *europske* potvrde o nasljeđivanju. Međutim, Uredbom ga se ne propisuje kada se zahtjev odnosi na *nacionalnu* potvrdu.

79. U uvodnoj izjavi 32. Uredbe objašnjava se da se cilj jedinstvenosti kombinira s ciljem pojednostavnjenja položaja nasljednika, kao što se to navodi u odredbama poput članka 13. Činjenica da tijela različitih država članica koja nisu pravosudna tijela (na primjer, javni bilježnici koji nemaju te ovlasti) izdaju isprave o svojstvu nasljednika ili njegovim pravima ne bi trebala fragmentirati nasljeđivanje u materijalnom smislu jer sva ta tijela primjenjuju isto pravo.

80. Sa stajališta upravljanja nasljeđivanjem, više potvrda naravno dovodi do fragmentacije, ali se ta (neizbježna) mogućnost prihvaća u Uredbi i izražava u uvodnoj izjavi 36., u kojoj se kao na vrstu rješenja upućuje na dobrovoljni sporazum stranaka o tome kako postupiti. U nedostatku takvog sporazuma, a time i u slučaju proturječja, predviđa se intervencija suda: posljednji odlučuje sud koji ima nadležnost na temelju Uredbe.

c) Predmetni spor

81. Iz informacija koje je pružio sud koji je uputio zahtjev, koje su potvrđene na raspravi, proizlazi da litavski javni bilježnik nije nadležan za odlučivanje o spornim pitanjima između stranaka. Nije ovlašten za utvrđivanje činjeničnih elemenata koji nisu jasni i očiti, niti može odlučivati o spornim pitanjima; kada postoje dvojbe o sadržaju oporuke, nije na njemu da ih objasni niti može slijediti tumačenje koje pruži jedan od nasljednika, a u slučaju njihova neslaganja, ne smije ni odrediti koje razumijevanje teksta odražava stvarnu volju ostavitelja.

82. U slučaju bilo kakvog spora ili dvojbe, litavski javni bilježnik mora se suzdržati od odlučivanja jer o tome odlučuje sud. Pravosudna tijela u svakom slučaju rješavaju sporove o mjestu otvaranja nasljedstva, valjanosti oporuke, njezinu izvršenju ili upravljanju ostavinom, među ostalim²⁶.

83. Iz tih informacija (koje sud koji je uputio zahtjev treba potkrijepiti) proizlazi da to što litavski javni bilježnici izdaju nacionalne potvrde o nasljeđivanju ne podrazumijeva izvršavanje pravosudnih funkcija. Stoga ti javni bilježnici nisu „sud” iz članka 3. stavka 2. Uredbe br. 650/2012.

84. Slijedom prethodno navedenog, na litavskog javnog bilježnika ne primjenjuju se pravila Uredbe koja se odnose na međunarodnu sudsku nadležnost niti je on uvjetovan time dodjeljuju li ona litavskim sudovima sudsku nadležnost za rješavanje spora u nasljednim stvarima.

2. Drugi dio četvrtog pitanja. Vjerodostojna isprava

85. Sud koji je uputio zahtjev želi znati je li potvrda koju izdaje litavski javni bilježnik „javna isprava” u smislu Uredbe koja proizvodi pravne učinke u drugim državama članicama²⁷.

²⁶ Na raspravi su se iznijela pojašnjenja u pogledu određivanja nadležnosti javnog bilježnika kao „isključive” nadležnosti: samo se zahtijeva da nasljednici od javnog bilježnika zatraže pokretanje postupka nasljeđivanja.

²⁷ Javnobilježnički akti su u uvodnoj izjavi 22. predviđeni u skladu s dvojnim sustavom: ili su „odluke” ili su „javne isprave”. Točno je da nisu ni jedno ni drugo.

86. Sud je o pojmu „javna isprava”, definiranom u članku 3. stavku 1. točki (i) Uredbe, odlučivao nekoliko puta, a nedavno u presudi WB²⁸. Status i doseg „vjerodostojnosti”, koja je bitan element javne isprave, također su opisani u Uredbi te ih je Sud razmatrao u istoj presudi²⁹.

87. U skladu s tom sudskom praksom i dostupnim informacijama³⁰, čini se da potvrda litavskog javnog bilježnika ima obilježja koja su potrebna da je se kvalificira kao „javna isprava” za potrebe Uredbe jer:

- javni bilježnik je na temelju članka 26. Zakona o instituciji javnog bilježništva ovlašten izdavati potvrde o nasljeđivanju;
- na temelju istog članka Zakona o instituciji javnog bilježništva, činjenice navedene u javnobilježničkim ispravama smatraju se utvrđenima i nije ih potrebno dokazivati ako te isprave nisu poništene;
- u skladu s člankom 40. Zakona o instituciji javnog bilježništva, javni bilježnik dužan je odbiti izvršenje akta koji je protivan zakonu;
- potvrda o nasljeđivanju javna je isprava u skladu sa službenim modelom koji je uvelo ministarstvo pravosuđa, kojom se potvrđuje prihvaćanje nasljedstva i prava nasljednika na imovini; i
- prije nego je izda, javni bilježnik poduzima niz radnji, među ostalim, utvrđuje postoji li oporuka, a ako postoji, provjerava njezin sadržaj i valjanost, utvrđuje ostavinu, utvrđuje nasljednike tako da ispituje izjave o prihvaćanju ili odricanju od nasljedstva, ocjenjuje obiteljske i bračne veze te vlasnička prava.

88. Ponovno je na sudu koji je uputio zahtjev, koji se zbog poznavanja nacionalnog prava nalazi u najboljoj situaciji da razjasni to pitanje, da u tom pogledu donese konačnu odluku. Ako odluči da je potvrda vjerodostojna isprava, njezina se dokazna snaga mora prihvatiti u drugim državama članicama u skladu s člankom 59. stavkom 1. Uredbe.

C. Šesto prethodno pitanje

89. Sud koji je uputio zahtjev zapravo postavlja dva povezana pitanja, polazeći od činjenica opisanih u svojoj odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku. Želi znati, u skladu s tim činjenicama, jesu li se „stranke složile da trebaju biti nadležni sudovi u Litvi i da treba primijeniti litavsko pravo”.

90. Odgovor stoga zahtijeva tumačenje članka 22. stavka 2. Uredbe. Budući da je datum oporuke raniji od 17. kolovoza 2015., razmotrit ću i njezine prijelazne odredbe.

91. Na temelju članka 5. stavka 1. Uredbe, ako je umrli izabrao pravo neke države članice, to strankama na koje se odnosi nasljeđivanje omogućuje da sporazumno prenesu isključivu nadležnost na sudove te države pod određenim uvjetima. Člankom 7. točkom (c) proširuje se izbor jer se omogućuje da to bude sud pred kojim je pokrenut postupak. U zahtjevu za prethodnu odluku zahtijeva se i tumačenje tih odredbi.

28 Presuda WB, t. 67.

29 Uvodna izjava 62. Uredbe i presuda WB, t. 68.: „Osim toga, iz uvodne izjave 62. te uredbe proizlazi da je potrebno autonomno tumačenje pojma ‚vjerodostojnost’, koje ispunjava niz elemenata, poput izvornosti isprave, formalnih zahtjeva u pogledu isprave, ovlasti tijela koje je sastavlja i postupka njezina sastavljanja. Vjerodostojnost bi također trebala obuhvatiti činjenične elemente koje je u autentičnoj ispravi zabilježilo dotično tijelo, poput činjenice da su se navedene stranke pojavile pred tim tijelom navedenog datuma i da su dale navedene izjave”.

30 Osim informacija koje je dostavio sud koji je uputio zahtjev i onih koje je pružila litavska vlada u pisanim očitovanjima i na raspravi, vidjeti studiju autora Beaumont, P., Fitch, J. i Holliday, J., *The evidentiary effects of authentic acts in the Member States of the European Union, in the context of successions*, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556935/IPOL_STU\(2016\)556935_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556935/IPOL_STU(2016)556935_EN.pdf), str. 152. i sljedeće.

1. Izbor prava koje nije izričito navedeno u oporuci

a) Oporučna raspolaganja provedena nakon 17. kolovoza 2015.³¹

92. Jamčenje slobodnog izbora prava u nasljednim stvarima jedan je od najznačajnijih aspekata Uredbe. Međutim, valjanost izbora podliježe subjektivnim, objektivnim i formalnim zahtjevima.

93. Mogućnost izbora priznaje se, zbog očitih razloga, samo umrlom. Na temelju članka 22. stavka 1. Uredbe, on može izabrati samo svoje nacionalno pravo³².

94. Kako bi se osiguralo da je postojala volja za izborom i da je njegov predmet bio jasan, člankom 22. stavkom 2. Uredbe propisani su formalni uvjeti: izbor prava se vrši izričito u izjavi u obliku raspolaganja imovinom zbog smrti ili slijedi iz odredaba takvog raspolaganja. Upravo ta druga mogućnost uzrokuje najviše poteškoća u praksi.

95. Razjašnjavanje toga je li došlo do izbora prava u nasljednim stvarima zahtijeva posebnu pažnju kako bi se osiguralo poštovanje volje pojedinca (umrlog) koji je, po definiciji, neće moći potvrditi ili raspravljati o njoj pri otvaranju nasljeđivanja.

96. Zbog toga i zbog formalnih uvjeta koje sam već naveo, smatram da se *professio iuris* ne može izvesti iz podataka koji nisu povezani sa samim oporučnim raspolaganjem. Tim više kada je ono sastavljeno pred javnim bilježnikom te je stoga pružen (ili se može pretpostaviti da je pružen) savjet o mjerodavnom pravu za nasljeđivanje.

97. Stoga čimbenici koji nisu povezani s oporučnim raspolaganjem (poput, na primjer, putovanja umrlog u određenu zemlju radi sastavljanja oporuke, državne pripadnosti tijela koje sudjeluje u postupku ili prava na temelju kojeg je ono nadležno) nisu odlučujući. Ovisno o slučaju, oni vrijede kao argumenti *ad abundantiam*, odnosno u prilog zaključku je li došlo do izbora prava, koji proizlazi iz samog oporučnog raspolaganja.

98. Što se tiče potonjeg oporučnog raspolaganja, u skladu s uvodnom izjavom 39. Uredbe, za izbor prava moglo bi se smatrati da „slijedi iz raspolaganja imovinom zbog smrti ako je [...] umrli [...] uputio na određene odredbe prava države čiji je on državljanin ili ako je na drugi način spomenuo to pravo”.

99. Ta posljedica uvelike ovisi o tome koje su to navedene *određene odredbe*. Usporedba s pravom uobičajenog boravišta, kao prava koje se automatski primjenjuje, nužna je kako bi se utvrdilo u kojoj su mjeri navedene odredbe samo tipične za pravo o čijem se izboru raspravlja.

b) Oporuke prije 17. kolovoza 2015.

100. Sve dosad navedeno može se, međutim, promijeniti u slučaju oporuka koje su sastavljene prije datuma potpune primjenjivosti Uredbe.

101. Člankom 83. Uredbe predviđa se prijelazno uređenje za oporučna raspolaganja prije 17. kolovoza 2015. Njegov je cilj zaštititi ih od zakonodavnih izmjena koje se dogode nakon što je umrli odredio podjelu svoje imovine nakon smrti.

³¹ U članku 84. ističe se da se Uredba „[p]rimjenjuje [...] od 17. kolovoza 2015.”. U skladu s člankom 83. stavkom 1., njezine se odredbe primjenjuju na nasljeđivanje osoba koje umru 17. kolovoza 2015. ili nakon toga. Oporučna raspolaganja provedena tog 17. kolovoza obuhvaćena su, stoga, područjem primjene tog europskog instrumenta.

³² Mogućnost bi mogla biti šira u slučajevima iz članka 83. stavka 2., s obzirom na upućivanje na pravila međunarodnog privatnog prava koja su na snazi u državama uobičajenog boravišta ili bilo kojeg državljanstva umrlog u trenutku njegova izbora.

102. Na temelju cilja očuvanja volje oporučitelja, člankom 83. stavkom 2. uređuje se valjanost izbora nacionalnog ili drugog prava koji je izvršen prije 17. kolovoza 2015. (ako ostavitelj umre na taj dan ili nakon toga). Taj je izbor valjan ako ispunjava uvjete iz poglavlja III. Uredbe ili one koji su bili na snazi u trenutku izbora u državi u kojoj je umrli imao svoje uobičajeno boravište ili u bilo kojoj državi čiji je bio državljanin.

103. U skladu s člankom 83. stavkom 4. Uredbe, ako je raspolaganje imovinom zbog smrti izvršeno prije 17. kolovoza 2015. valjano „u skladu s pravom koje je umrli mogao izabrati u skladu s ovom Uredbom, smatra se da je to pravo izabrano kao pravo mjerodavno za nasljeđivanje”.

104. Pravna fikcija utvrđena u toj odredbi uklanja potrebu za ispitivanjem je li u oporuci nastaloj prije 17. kolovoza 2015. izabrano pravo kada to jasno ne proizlazi iz njezina teksta (u tom slučaju treba primijeniti članak 83. stavak 2.), pod uvjetom, naravno, da je ispunjen uvjet iz same odredbe.

c) Predmetni spor

105. Nije sporno da je oporuka sastavljena pred javnim bilježnikom u Litvi 4. srpnja 2013. Tada je već nasljeđivanje imalo inozemne elemente koji su bili poznati umrlog: njezino litavsko državljanstvo, njezina stalna prisutnost u Njemačkoj, mjesto gdje se nalazi njezina imovina u Litvi te različita državljanstva njezina bračnog druga i sina.

106. Osim toga, na taj je datum Uredba već stupila na snagu. Izričit izbor prava, ili prava koje proizlazi iz odredbi oporučnog raspolaganja, bio je moguć na temelju članka 83. stavka 2.

107. U svakom slučaju, ako je oporuka valjana u skladu s nacionalnim pravom umrlog u trenutku sastavljanja ili smrti, člankom 83. stavkom 4. Uredbe bezuvjetno se dopušta primjena pravne fikcije da je navedeno pravo zaista izabrano.

2. Izbor suda nakon izbora prava

a) Opravdanje i uvjeti

108. U skladu s člankom 4. Uredbe, međunarodna sudska nadležnost za odlučivanje o bilo kojem aspektu nasljeđivanja koje ima prekogranične elemente isključivo je na sudovima države članice uobičajenog boravišta umrlog u trenutku njegove smrti.

109. Vjerojatno postoji bliska veza između tako određenih sudova i ostavine, kao i osoba na koje se ona odnosi. Usto, s obzirom na to da je mjerodavno pravo automatski pravo posljednjeg uobičajenog boravišta umrlog, isto tako automatski nastaje korelacija *forum/ius*. Oba su središnji ciljevi Uredbe, kao što je to objašnjeno u njezinim uvodnim izjavama 23. i 27.

110. Povećana mobilnost osoba te mogućnost izbora nacionalnog prava kao mjerodavnog prava za buduće nasljeđivanje dovode u opasnost ili izravno sprečavaju ciljeve koje sam upravo naveo. Svjestan toga, europski zakonodavac donio je pravila o međunarodnoj sudskoj nadležnosti koja, pod određenim uvjetima, ostavljaju postrani pravilo iz članka 4. Uredbe.

111. U skladu s jednim od tih pravila, osobama na koje se odnosi nasljeđivanje omogućuje se da nadležnost prenesu na sudove države čije je umrli imao državljanstvo ako je kao mjerodavno pravo izabrao svoje nacionalno pravo.

112. Treba postaviti pitanje postoji li mogućnost, koja se pruža strankama na koje se to odnosi i koja, ponavljam, ovisi o tome je li umrli prethodno izabrao pravo, i onda kada nije sigurno je li bilo izričitog izbora, ali se nacionalno pravo ostavitelja nalaže kao rezultat pravne fikcije utvrđene u članku 83. stavku 4. Uredbe (za oporuke sastavljene prije 17. kolovoza 2015.).

113. Prema mojem mišljenju, odgovor treba biti potvrđan. Treba odbaciti formalističko tumačenje Uredbe (iako uvijek upućuje na pravo koje je umrli „izabrao”) i poticati prijenos sudske nadležnosti na tijelo koje najbolje poznaje mjerodavno materijalno pravo. Smatram da je to rješenje koje je najviše u skladu s ciljem navedenim u uvodnoj izjavi 27. Uredbe.

114. Kada je pravo koje je umrli izabrao radi uređenja svojeg nasljeđivanja pravo države članice, člankom 5. Uredbe predviđa se da stranke na koje se to odnosi mogu isključivu nadležnost za odlučivanje o svim pitanjima vezanima uz nasljeđivanje prenijeti na sud navedene države.

115. Međutim, ta izričita prorogacija nadležnosti podliježe strogim formalnim uvjetima u skladu s navedenim člankom 5. stavkom 2. Time se želi osigurati da je onaj koji potpisuje sporazum o prenošenju isključive nadležnosti upoznat s njegovim sadržajem, da je pristao na njega i da je svjestan njegovih posljedica: prorogacije nadležnosti izabranih sudova i derogacije nadležnosti sudova posljednjeg uobičajenog boravišta umrlog.

116. Člankom 7. točkom (c) Uredbe također se predviđa da su stranke u postupku (odnosi se na postupak koji je već u tijeku) izričito prihvatile nadležnost suda pred kojim je pokrenut postupak. Člankom 9. nadležnost suda izabranog na temelju sporazuma, pred kojim je već pokrenut postupak, proširuje se na stranke u postupku koje nisu bile stranke sporazuma ako se upuste u postupak bez osporavanja nadležnosti suda.

117. U Uredbi nema drugih mogućnosti prijenosa nadležnosti. Ako se stranka na koju se to odnosi i koja je obaviještena o pokretanju postupka nasljeđivanja ne upusti u postupak, to ne podrazumijeva prešutnu prorogaciju nadležnosti. Ni izjava koju stranka na koju se to odnosi dâ izvan svakog postupka o svojim pravima ili obvezama u pogledu ostavine ne proizvodi taj učinak.

118. Europski zakonodavac u članku 5. i članku 7. ne propisuje jednake stroge formalne uvjete. U tom drugom slučaju postupak je u tijeku: osobe na koje se to odnosi koje su pozvane da sudjeluju u njemu i koje su u tom trenutku priznale nadležnost suda pred kojim je pokrenut postupak raspoložu svim relevantnim elementima za to da se njihov pristanak smatra informiranim.

119. Međutim, prihvaćanje nadležnosti mora biti izričito kako bi se izbjegle sve dvojbe o njegovu postojanju. Na nacionalnom je zakonodavcu da pojasni ostale vremenske i formalne uvjete kako bi se ostvarilo prihvaćanje u pokrenutom postupku, uz poštovanje načela djelotvornosti i ekvivalentnosti.

b) Predmetni spor

120. U skladu s podacima iz zahtjeva za prethodnu odluku, čini se da između stranaka nije bilo sporazuma o prenošenju nadležnosti u korist litavskih sudova. Suprotno tomu, postoje jednostrane izjave bračnog druga umrle, dane u Njemačkoj, u kojima se odriče svih zahtjeva u pogledu ostavine, pristaje na nadležnost litavskog suda te se odbija pojaviti pred njim u postupcima koji su u tijeku u toj državi.

121. Samo je druga izjava ovdje važna jer može odgovarati situaciji opisanoj u članku 7. točki (c) Uredbe. Sud koji je uputio zahtjev treba utvrditi je li to slučaj s obzirom na sadržaj te izjave, a osobito s obzirom na doseg pristanka koji je u njoj izražen. Također mora provjeriti ostale vremenske i formalne uvjete predviđene u njegovu pravnom poretku kako bi takva izjava proizvela učinak prijenosa nadležnosti u postupcima u tijeku.

122. Što se tiče sudske nadležnosti na temelju sporazuma između stranaka, želim podsjetiti da Uredbu ne treba tumačiti na način da se njome sprečava da stranke riješe nasljeđivanje bez spora, u državi članici koju su izabrale, ako je to moguće na temelju prava te države članice. Takva mogućnost mora i dalje postojati, čak i ako mjerodavno pravo za nasljeđivanje nije pravo te države. Taj kriterij, koji se jasno izražava u uvodnoj izjavi 29. Uredbe, može biti koristan sudu koji je uputio zahtjev.

V. Zaključak

123. S obzirom na navedeno, predlažem da se Lietuvos Aukščiausiasis Teismasu (Vrhovni sud Litve) odgovori na sljedeći način:

- „1. Članak 4. Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, kao i ostale odredbe o uobičajenom boravištu umrlog treba tumačiti na način da navedeno uobičajeno boravište može biti samo jedno.
2. Kada se uobičajeno boravište umrlog nalazi u jednoj državi, a ostali relevantni elementi za nasljeđivanje u drugoj ili drugim državama, nasljeđivanje je prekogranične prirode te je Uredba br. 650/2012 stoga primjenjiva.
3. Članak 3. stavak 2. i članak 4. Uredbe br. 650/2012 treba tumačiti na način da se na javnog bilježnika kojeg se ne može kvalificirati kao ‚sud‘, u smislu te odredbe, ne primjenjuju pravila o nadležnosti iz navedene Uredbe.
4. Članak 3. stavak 1. točku (i) Uredbe br. 650/2012 treba tumačiti na način da je nacionalna potvrda o nasljeđivanju poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku, koju je izdao javni bilježnik na zahtjev stranke u skladu sa službenim modelom te na temelju utvrđenja u pogledu istinitosti činjenica i izjava koje su u njoj navedene, ‚javna isprava‘ i da u drugim državama članicama ima odgovarajuću dokaznu snagu.
5. Članak 22. stavak 2. Uredbe br. 650/2012 treba tumačiti na način da, ako umrli izbor prava nije izvršio izričito u izjavi u obliku raspolaganja imovinom zbog smrti, taj izbor isključivo mora slijediti iz odredbi takvog raspolaganja.
6. Članak 83. stavak 4. Uredbe br. 650/2012 treba tumačiti na način da, ako oporučno raspolaganje prije 17. kolovoza 2015. ne sadržava izbor prava ili on ne proizlazi iz tog raspolaganja, na nasljeđivanje se primjenjuje nacionalno pravo umrlog, pod uvjetom da je navedeno oporučno raspolaganje valjano, pri čemu nije potrebno ispitati je li navedeno pravo zaista izabrano.
7. Članak 7. točku (c) Uredbe br. 650/2012 treba tumačiti na način da je izjava, koju je stranka na koju se to odnosi dala izvan postupka i na temelju koje ona prihvaća nadležnost sudova u postupku koji je u tijeku i koji su pokrenule druge stranke, jednaka izričitom prihvaćanju nadležnosti navedenih sudova ako ispunjava formalne i vremenske uvjete koji se nalažu postupovnim pravilima suda.”